

Складаназалежныя і трэцяя простая часткі звязаны бяззлучнікавай сувяззю (сродак сувязі — інтанацыя і сэнс).

Гэты чалавек трыста разоў даказваў сваю адданасць і вернасць нашаму дому¹, ён добры чалавек², ён не даў Гарабурдзе падаць да сыскання наш вэксаль яшчэ пры бацьку і зробіў гэта не зусім дазволеным шляхам³: вызваў яго на дуэль і сказаў⁴, што ўсе сваякі яго будуць вызываць Гарабурду да таго часу⁵, пакуль справа не скончыцца для яго дрэнна⁶ [1, с. 100].

[]¹, []², []³: {[]⁴, (што...)⁵, (якога?)⁶}.

Першая, другая і трэцяя простыя прэдыкатыўныя часткі звязаны паміж сабой бяззлучнікавай сувяззю (сродкі сувязі — інтанацыя і сэнс). Чацвёртая, пятая і шостая простыя прэдыкатыўныя часткі ўтвараюць складаназалежную з некалькімі даданымі з іх паслядоўным падпарадкаваннем (сродкі сувязі — падпарадкавальны злучнік *што* і злучальнае слова *пакуль*). Складаназалежная частка паясняе, удакладняе, раскрывае змест трэцяй простае часткі, звязваючыся з ёй бяззлучнікавай сувяззю (сродак сувязі — інтанацыя і сэнс).

Нярэдка ўжываюцца сказы з **падпарадкавальнай і злучальнай сувязямі**. Напрыклад:

Я дрыжаў ад хвалявання¹, але голас халоднага розуму казаў мне², што так рабіць нельга³, што я спалохаю астатніх⁴, што з паляваннем трэба канчаць адным ударам⁵, што зараз трэба сачыць за гэтымі⁶ [1, с. 157];

[]¹, але []², (што...)³, (што...)⁴, (што...)⁵, (што...)⁶.

Паміж другой, трэцяй, чацвёртай, пятай і шостае прэдыкатыўнымі часткамі сувязь падпарадкавальная (сродкі сувязі — падпарадкавальныя злучнікі *што*); яны ўтвараюць складаназалежную частку з некалькімі даданымі і сузалежным аднародным падпарадкаваннем. Паміж ёй і першай простае прэдыкатыўнай часткай сувязь злучальная (сродак сувязі — супраціўны злучнік *але*).

Рыгор¹..., калі даведаўся пра гэту справу², не ўхваліў мяне, сказаў¹, што я сапсаваў усё³, што праз дзень мяне, напэўна, выклічуць у навет і, магчыма, дадуць тыдзень або вышлюць за павятовыя межы⁴, а я патрэбен тут⁵, бо пачынаюцца самыя цёмныя ночы⁶ [1, с. 140].

{ [, ¹... (калі...) ²,] ¹, (што...) ³, (што...) ⁴ }, а { [] ⁵, (бо...) ⁶ }.

Першая, другая, трэцяя і чацвёртая простыя прэдыкатыўныя часткі злучаюцца паміж сабой падпарадкавальнай сувяззю (сродкі сувязі — падпарадкавальныя злучнікі *калі, што*) і ўтвараюць складаназалежную частку са змешаным падпарадкаваннем. Пятая і шостая часткі звязаны падпарадкаванай сувяззю і ўтвараюць складаназалежную частку з даданай акалічнаснай. Паміж складаназалежнымі часткамі сувязь злучальная (сродак сувязі — супраціўны злучнік *а*).

Сустрэкаюцца таксама сказы з падпарадкавальнай, бязлучнікавай і злучальнай сувязямі:

Яна рантам выпрамілася¹, як быццам яе катавалі электрычным токам², твар збялеў³, наvekі закрыліся⁴, але я згодзен быў пабажсыцца⁵, што за імі вочы яе зацаціліся⁶ [1, с. 35].

{ [] ¹, (як быццам...) ² }, [] ³, [] ⁴, але { [] ⁵, (што...) ⁶ }.

Першыя дзве і апошнія дзве простыя прэдыкатыўныя часткі дадзенага сказа ўтвараюць складаназалежныя канструкцыі, сродкамі сувязі якіх з'яўляюцца падпарадкавальныя злучнікі *як быццам* і *што*. Першая складаназалежная частка звязана з трэцяй простаю часткай, а трэцяя — з чацвёртай бязлучнікавай сувяззю. Чацвёртая простая прэдыкатыўная частка з дапамогай злучальнай сувязі (сродак сувязі — супраціўны злучнік *але*) спалучаецца з другой складаназалежнай часткай.

Такім чынам, складаныя сказы з рознымі відамі сувязі з шасцю прэдыкатыўнымі часткамі прадстаўлены ў творах Караткевіча маюць розную структуру. Яны надаюць пэўны каларыт мове пісьменніка.

Спіс крыніц

1. Караткевіч У. Дзікае паляванне караля Стаха: аповесць / Уладзімір Караткевіч. — Мінск: ГА. Беларускі фонд культуры, 2010. — 757 с.

Людміла Барушка

Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт

ДЗЕЯСЛОВЫ СА ЗНАЧЭННЕМ ІНТЭНСІЎНАСЦІ ПРАЦЯКАННЯ ДЗЕЯННЯ Ё МОВЕ «ПАЛЕСКАЙ ХРОНІКІ» ІВАНА МЕЛЕЖА

У сувязі з прагматыкай моўных знакаў у лінгвістычнай літаратуры шырока выкарыстоўваецца тэрмін «экспрэсія». На сённяшні дзень ён разумеецца дваіста: у «шырокім» і «вузкім» значэннях. Шырокае значэнне грунтуецца на паняццях выразнасці, не-нейтральнасці, на вылучэнні пэўнага зместу з шэрага іншых зместаў. Вузкае значэнне звязвае экспрэсію з паняццем інтэнсіўнасці [1]. Пры гэтым на ўвазе маецца «вельмі высокая альбо, наадварот, вельмі нізкая ступень праяўлення пэўнай рэальнай прыкметы» [2, с. 42].

Празмерная хуткасць працякання дзеяння або працэсу найбольш адэкватна выражаецца праз семы 'хутка' і 'павольна', 'марудна'. З семай 'хутка' ў мове твораў І. Мележа адзначаюцца наступныя дзеясловы:

адскочыць 'аддаліцца ад каго-, чаго-н. хутка, скокам': *Яна хацела глянуць і ў другі пакой, Галіны Іванаўны, але раптам зазвінеў званок, і яна спалохана адскочыла ад дзвярэй* [М-2, с. 12];

зіркаць 'хутка кідаць позірк на каго-, што-небудзь': *За гэтым [Ганна] узялася распытваць пра сям'ю. Перш пра дзяўчынку, што хілілася над сталом, — як завуць, як вучыцца, пахваліла: відно адразу, што старатлівая. Пацікавілася пра хлопца на прыпеку, пра тых, што зіркалі з печы* [М-2, с. 233];

мітусіцца 'хутка, мітусліва рухацца': *Лёва быў перапоўнен энергіяй. Можна, пачаў бы мітусіцца, кідацца па пакоі, спрацацца задзірыста з маці, але*